Poštarina plaćena u gotovom

DUBROVNIK

VJESNIK ĐAKOVAČKE BISKUPIJE

God. XIV Broj 4
Đakovo, Travanj 1961.

49 ● Mir vama
51 ● Vodič za sudjelovanje vjernika u svetoj Misi
55 ● Duhovni lik današnjeg svećenika
56 ● Je li pronađeno peto Evanđelje
59 ● Oporuka doktora Woodwortha
61 ● Sheen — moderni duhovni pisac
62 ● Planiranje poroda
64 ● Vijesti iz katoličkog svijeta
54 ● Bibliografija
64 ● Bibliografija

Vlasništvo i naklada Biskupskog Ordinarijata u Đakovu.
—
Glavni i odgovorni urednik: Vilim Hiršnhauzer.
—
Uredništvo i uprava: Strossmajerov trg broj 6 Telefon 32
—
Godišnja pretplata 700 Din.
—
Broj ček. rač. 423-703-5-113
—
Tisak: „Tipografija", Đakovo Strossmajerov trg 1

»Mir vama«

Sve kršćanstvu mogu prigovoriti; ne mogu mu prigovoriti, da nije prijatelj mira. Stigma je mira na njemu od početka: još od prvih njegovih navještaja. U starozavjetnim proročkim, mirovnim vizijama. U Betlehemu. Na gori blaženstva. Na posljednjoj večeri. U mirotvornosti Crkve, liturgijskoj i socijalnoj. Po malo bi bilo dosadno sve izbrajati.

Sigurno je taj kršćanski mir, mir svoje vrsti; nešto specifično. Sam ga Krist razlikuje od svjetskoga mira i njemu suprostavlja (Matth 10, 34; Luc 12, 51; Jo 14, 27). Ali nije zato, ipak, taj kršćanski mir ni samo ekvivokacija onom miru, koji je danas toliko popularan i za kojim danas uzdiše, za koji danas na sve strane, demonstrira svijet. Uvijek je kršćanski mir shvaćan i kao socijalni mir: i kao protivnost materijalnoj krvi i ratu, materijalnim mačevima i puškama. Ni po najobičnijoj i najelementarnijoj logici teksta ne može se drukčije razumjeti Izaijino proroštvo: »I prekovat će mačeve svoje u raonike, i koplja svoja u srpove, i ne će n a r o d na n a r o d podizati mača, ne će se više vježbati za boj« (Is 2, 4). A ne može se drukčije protumačiti ni sedmo Isusovo blaženstvo sa gore: »Blago miroljubivima, jer će se oni nazvati sinovima Božjim!« (Matth 5, 9). Morali bismo inače svih osam Kristovih blaženstava proglasiti više manje pobrkanom tautologijom, bez sistema i bez smisla. Pavao, uostalom ne govori u figurama; on, sasvim običnim jezikom zapovijedi, nalaže kršćanima, da se mole za sve ljude, a napose za kraljeve i vladare, kako bi njihovi podanici mogli provoditi, — očevidno još ovdje na zemlji, — život »miran i spokojan« (1 Tim 2, 2). A u ustima Crkve rat se, od kojega ona hoće da svojim molitvama zaštiti ljude, uzima isto onako doslovno kao i nevrijeme, i kuga, i glad, i potres. »Od groma i zla vremena —, Od biča potresa —, Od kuge, glada i rata, oslobodi nas, Gospodine!« Nijesu ni sredovječne »trugae Dei« bile nikakva apstrakcija i simboli, nego prava pravcata primirja među zaraćenim i naoružanim vojskama. Baš kao što su i apeli Benedikta XV. i Pija XII. bili pravi, konkretni, zemaljski, proturatni i mirovni apeli, usred bombardiranja, dima i žive ljudske krvi dvaju najstrašnijih i najtotalitarnijih ratova, što ih je zabilježila povijest. Sve se je u njima spominjalo, što se spominje i današnjim, toliko popularnim, mirovnim manifestacijama i demonstracijama. I Ujedinjene nacije, i razoružanje, i međusobno ratno pravo, i mirovna sudišta, i sloboda mora.

Kršćanstvo je mirotvorno i miroljubivo u sasvim ljudskom smislu. Ono je protivnik ratova; ono je poklonik socijalnog i političkog mira. A ako ono, po riječi i primjeru Kristovu, govori o miru svojim, posebnim rječnikom, drukčijim od onoga svjetskoga, to je samo zato, što je njegova mudrost veća i njegova psihološka intuicija dublja. Ono, kao i Krist, ne ostaje samo na simptomima i posljedicama; ono uočuje korijene i uzroke. Kršćanstvo traži stvarna

rješenja, realne garancije, a ne zadovoljava se samo frazama. Kršćanstvo ne će da bude naivno. Iz duša sve izlazi: i rat i mir, i pravda i nepravda, i mržnja i ljubav (Matth 15, 19). Duše treba najprije učiniti mirotvornima i dobrima, ako hoćemo da svijet bude miran i dobar, pravedan i širok.

Nužna je, logična, konsekvencija toga shvaćanja, da kršćanstvo ne stavlja pointe na vanjske mirovne manifestacije i akcije, nego, prije svega, na miroljubiv odgoj ljudi i čovječanstva, na etiku mirotvornosti. I da njegovo mirovno i mirotvorno djelovanje nije toliko direktno i vanjsko, koliko indirektno i nutarnje. Put do vanjskog, političkog, mira vodi preko nutarnjeg prianjanja uz dobro, pravdu i istinu, preko osjećaja općeg ljudskog bratstva, jedinstva, jednakopravnosti i ljubavi u Bogu. Mir među ljudima predpostavlja mir između ljudi i Boga; pokornost vječnome zakonu Dobrote i Ljubavi. Potiskivanje faktičnog, krvavog rata iz svijeta i iz života polazi i počinje od potiskivanja potencijalnog rata u dušama: samoobožavanja, ličnog i skupinskog, oholosti, nenametljivosti, sebičnosti, pohlepe, mržnje. Samo ako nitko sam sebe ne precjenjuje i ne nameće, samo ako nitko sebe ne smatra gospodarom drugima, samo ako čovjek sačuva plemenitu superiornost prema materijalnim vrijednostima, samo ako ljudi i narodi jedan u drugome gledaju braću, a ne rivale, moguća je mirotvorna suradnja i solidarnost u kolektivnom životu. A za to je potrebno, da svi priznajemo jednoga velikoga, zajedničkoga Oca, onoga božanskoga sa nebesa, moćnoga i dobroga; zato moramo svi biti okupljeni u jednoj kući i u jednoj obitelji: po pripadništvu istom Otkupitelju i Otkupljenju; zato svi moramo vjerovati u više i vječne vrijednosti, koje su tako velike, da se pred njima relativiziraju sve sitne materijalne ambicije suparništva, i tako obilne i bogate, da se nikome za njih nije potrebno otimati; za to svi moramo prihvaćati iste, najviše i apsolutne, moralne kriterije, koji će nas etički disciplinirati i sublimirati, za jedan idealniji međuljudski i međunarodni život i simbiozu.

Vjerom u Boga i u vječnost postaje čovjek široka duha, ponizan i mirotvoran. Pripadništvom univerzalnom Kraljevstvu Božjem, Crkvi, postaje se građanin svijeta, brat svim ljudima i svim narodima u Bogu. Tko živo vjeruje, ne može biti ni rasista, ni ubojica, ni krvnik, ni silnik, ni huškač na rat.

I ako je mir na zemlji u krizi, danas i oduvjek, i ako je mir toliko puta, više ideal i čežnja nego stvarnost, to je stoga, što je još u dušama previše zloće, što srca još nisu smirena i dobra. Grijeh je još previše jak. Čovječanstvo je još previše daleko od Oca.

Mirovna je aktivnost i zadaća Crkve, — ona glavna, ona najvažnija, — u oplemenjivanju duša i u propovijedanju iskrenog bratstva sviju ljudi u Bogu.

* * *

Kršćanstvo je po svojoj biti mirotvorno. Ono je po svojoj misiji propovjednik i glasnik mira. Uvedeno je u svijet kao religija mira, betlehemskim, anđeoskim, mirozovom: »Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudima dobre volje!« (Luc 2, 14). Dobilo je mir u baštinu, i na Posljednjoj večeri, i na Uskrs. »Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem« (Jo 14, 27). »Mir vama!« (Jo 20, 19. 21. 26). S pozdravom i porukom mira uputio ga je Krist u svijet. »U koju god kuću uđete, najprije recite: »Mir kući ovoj!« (Luc 10, 5; Matth 10, 12).

I mi smo svećenici kršćanstva, mirotvorci. Mirotvorci već po svome pozivu. Propovijedamo »Evanđelje mira« (Eph 6, 15). Govorimo ispred »Boga mira« (Rom 15, 33; 16, 20; 1 Cor 14, 33; Hebr 13, 20). I ispred Crkve mira. Navješćujemo »mir i dobro« (Iz 52, 7; Rom 10, 15; 14, 17). Vojujemo pod zastavom bratstva i ljubavi (Matth 23, 8). Ne možemo biti ratnici. Još od početka Crkva nam je zabranila, da nosimo oružje, da budemo vojnici od profesije, da svojom voljom idemo u rat i u bitku. Mi svaki dan, kod oltara u Misi, — molimo za mir, i kod svake se, svečane Mise grlimo i nosimo »Pax« mi s oltara, pa ga predajemo dalje, svoj otkupljenoj ljudskoj braći. Ispadamo odmah iz uloge, čim smo i malo ratoborni, čim zaboravimo da je rat prokletstvo i nesreća, vrijeme vjerske, moralne i prave anarhije, čim počnemo išta od njega očekivati, čim prestane sve oko sebe pozivati na strpljenje, ljubav i praštanje.

Ne mora, to se zna, — i ne smije, — naše svećeničko mirotvorstvo biti ni naivno ni fanatično. Ne smije biti ni fantastično ni vizionarsko. Samo nas Evanđelje sili na trijeznost, na oprez, na rezervu (Matth 24, 6. 7; Marc 13, 7. 8; Luc 21. 9. 10). Ako itko, mi svećenici osjećamo, na svakom koraku, i mutnu, intrigantsku, podmuklu, razornu ulogu strasti i socijalnu tragiku grijeha (Jac 4, 1), i prste demonskog »ubojice od početka« (Jo 8, 44), koji zavodi i zavađa narode. Ali mir je ipak naš i načelni i vječni ideal. Mir mora stoga biti i naša postojana, svagdanja molitva. I u najmračnijim i u najzdvojnijim situacijama naše je gledati i pokazivati na nebo. Naše je vjerovati u Milosrđe, Providnost, Uskrsnuće!

»Mir vama!« »Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem!«

●

Vjenčić »BLAGO NEBESKO«, uz pouku o oprostima, pruža izbor najljepših oprosnih molitava za svaku prigodu: jutarnje i večernje molitve; za sv. Ispovijed i Pričest; molitve preko Mise; presv. olt. Sakramentu, presv. Srcu Isusovu, Majci Božjoj (s poukom i posvetnom molitvom); molitve u različitim potrebama.

Preporučuje se posebnoj pažnji vlč. župnika. Cijena 70 dinara.

Narudžbe prima O. Jerko Šetka, Makarska, Put žrtava fašizma 1.

●

Vodič za sudjelovanje vjernika u svetoj Misi

(Svršetak)

Vjernici

33. Raznovrsno je sudjelovanje vjernika kod Mise. »Ovo sudjelovanje mora prije svega biti unutarnje, a sastoji se u pobožnoj sabranosti duha i osjećajima srca, te čine da se vjernici najuže združuju s Najvišim Svećenikom... i zajedno s Njime i po Njemu (Žrtvu) prikazuju, zajedno se također s Njime žrtvuju« (M.D., 78. Uputa, 22 a). To mogu činiti i tako, da razmišljaju o tajnama Isusova života ili da mole molitve, koje su u skladu sa svetom Misom. Preporučuje se, da mole iz Misala (Prim. M.D., 92).

34. »Sudjelovanje prisutnih je potpunije, ako se uz unutarnju sabranost i izvanjskim načinom sudjeluje, što se očituje izvanjskim činima, kao na pr. položajem tijela (klečeći, stojeći, sjedeći), obrednim pokretima, a naročito odgovorima, molitvama i pjevanjem. Preporučujući ovo sudjelovanje Vrhovni Svećenik Pio XII. u enciklici o svetoj liturgiji »Mediator Dei« ovako izričito piše: »Treba pohvaliti one, koji nastoje, da liturgija i izvanjskim načinom bude sveti čin, u kojem će svi prisutni stvarno sudjelovati. A to može biti na razne načine: da naime sav narod, po pravilima svetog obreda, na svećenikove riječi ili skladno odgovara ili pjeva, ili čini jedno i drugo, ili napokon, kad u svečanim Misama na riječi Kristova službenika naizmjence odgovara i ujedno pjeva liturgijske popijevke«.

Na ovo skladno sudjelovanje misle papinski dokumenti, kad raspravljaju o djelatnom sudjelovanju. U tome su osobito uzor misnik i njegovi službenici, koji služe oltaru dostojnom unutarnjom pobožnošću i točnim poštivanjem rubrika i ceremonija« (Uputa, 22 b).

35. Djelatno je sudjelovanje potpuno onda, kad je ono sakramentalno. Po njemu »prisutni vjernici sudjeluju ne samo duhovnom željom, nego i sakramentalnim primanjem Euharistije, po kojem dobivaju veći plod ove Presvete Žrtve« (Uputa, 22 c).

»Različite načine, kojima vjernici mogu djelatno (aktivno) sudjelovati kod Presvete misne Žrtve, treba tako urediti, da se ukloni pogibelj bilo kakve zloupotrebe i da se postigne glavni cilj toga sudjelovanja, t.j. veće čašćenje Boga i izgrađivanje vjernika« (Rubr. gen. Miss. Rom. n. 272).

36. Važno pomoćno sredstvo i vidljivi znak sudjelovanja vjernika kod Mise jest, da u isto vrijeme svi složno stoje, kleče i sjede. Zajedničkim se činima ili kretnjama pokazuje pažnja vjernika na ono, što se događa na oltaru. Primjerno držanje tijela pomaže i unapređuje unutarnju pobožnost.

Dobro je vjernicima rastumačiti, da se stajanjem izražava budnost, rad, zahvalnost, poštovanje; sjedenje nije samo mirovanje i počivanje, nego je to i najprikladniji stav za primanje i promatranje Božje istine; klečanje je stav, koji je prikladan za osobnu molitvu, klanjanje, izraz pokore i poniznosti. Vjernike, pogotovo starije osobe, ne treba siliti na ustajanje, sjedenje i klečanje, već ih polako na to priučavati.

37. Stoji se za vrijeme Mise, **kod koje vjernici zajednički sudjeluju:**

a) Kad misnik pristupa oltaru; od svršetka pristupnih molitava do Poslanice; za vrijeme Evanđelja, Vjerovanja i Predslovlja. Od svršetka podizanja do pričesti vjernika, kod popričesne molitve i dok misnik odlazi.

b) Kleči se kod pristupnih molitava, kad se ne pjeva, od Svet do svršetka podizanja, za vrijeme pričesti vjernika, i kod blagoslova na koncu Mise.

c) Sjedi se kod Poslanice i za vrijeme prikazanja.

38. Udara se u prsa: tri puta na riječi »moj grijeh« u općoj ispovijedi, tri puta kod Jaganjče Božji, tri puta na riječi »Gospodine, nisam dostojan« neposredno prije pričesti vjernika.

39. Znak križa se pravi: Kod početnih riječi »U ime Oca...«, na »Oproštenje...« u pristupnim molitvama, na prve riječi ulazne pjesme (Introita), kod Evanđelja (na čelu, ustima i prsima), na riječi »Blagoslovljen, koji dolazi...« i na blagoslov. Gdje je običaj, da se vjernici križaju, kad se misnik poslije Očenaša križa patenom i kad kaže »Pax Domini« (Mir Gospodu), neka se taj običaj sačuva.

40. Na početku prikazanja mogu podvornici u ophodu (na pr. iz sakristije) donijeti na oltar vino i vodu i hostiju za posvećenje. — Mjesto starokršćanskog darivanja oko oltara, koje se i sada preporučuje, danas se pod Misom skuplja u škrabicu. Tim darovima vjernici izvanjski sudjeluju i pridonose za potrebe Mise i Crkve, a i u druge dobre svrhe. Sakupljanje u škrabicu neka se po mogućnosti obavlja tako, da se vrši do Predslovlja. Škrabica se može položiti kod oltara kao dar vjernika i tamo ostaviti do svršetka Mise.

41. Kad vjernici mole zajedno, neka riječi izgovaraju povišenim glasom, ne prebrzo, razgovjetno i s pravilnim unaprijed određenim stankama.

42. Crkva je od najstarijih vremena promicala pobožno pučko pjevanje; u naše doba treba ga živo preporučavati, da se njim unaprijeđuje pobožnost vjernika (Isp. Uputa, 9).

Orguljaš je dužan voditi pučko pjevanje. Kad ga prati orguljama, neka prilagodi snagu glazbala broju pjevača. Pri tome neka osobito pazi na sadržaj, značaj i ritam skladbe, poštujući propisani tempo, koji se ne smije bezrazložno ni ubrzavati ni usporavati.

Uvođenje pučkog pjevanja zadatak je međusobne suradnje svećenika, orguljaša i crkvenih pjevača. Za početak se preporučuje, da poslije Mise, blagoslova ili pobožnosti svećenik zadrži vjernike na kratku vježbu, na kojoj će najprije protumačiti sadržaj i značenje odabrane skladbe, a onda je uz pomoć orguljaša i pjevača naučiti.

Dok se u župi potpuno ne provede skupno pučko pjevanje, dobro je da se crkveni pjevači rasporede po crkvi tako, da pomiješani s vjernicima budu kao predvodnici, osobito kod započimanja i obdržavanja pravog tempa. Kasnije mogu pjevači započimati pjevanje ostajući na koru.

43. Sveta se tišina preporučuje i kod Misa s pučkim pjevanjem od podizanja do Očenaša. Za to vrijeme neka se vjernici sjedine sa žrtvom na oltaru i zajedno s Kristom prinesu sebe nebeskom Ocu (Vidi 33 a). Ako se tada pjeva, neka se pazi, da popijevka svojim sadržajem izražava misao žrtvovanja (Na pr. »Zdravo Tijelo«).

OPĆENITO O MISAMA S PJEVANJEM

44. Dvije su vrsti Mise: Misa »s pjevanjem« (in cantu) i »tiha Misa« (lecta). Misa se s pjevanjem zove, kad misnik doista pjeva one dijelove, koje po rubrikama treba pjevati, inače se zove tiha.

Nadalje ako se Misa »s pjevanjem« služi uz asistiranje svetih službenika (đakon i podđakon), zove se svečana Misa (solemnis); ako se služi bez svetih službenika, zove se pjevana Misa (cantata) (Uputa, 3).

45. Na nedjelje preporuča se da bude Asperges me (Poškropi me), koji kršćane podsjeća na sveti krst.

46. Da vjernici zavole Mise s pjevanjem, potrebno je da i sami na izvanjski način sudjeluju odgovorima, ali i to, da te Mise ne budu preduge. Ipak neka bude i kod tih kratka propovijed i to pod Misom. Neka se također pričešćivanje vjernika pod Misom s pjevanjem ne izostavi nikada.

47. »Misnik i službenici oltara, osim brižljivog obdržavanja rubrika, moraju se truditi da dijelove određene za pjevanje izvedu što pravilnije, razgovjetnije i ljepše« (Uputa, 94).

»Neka se nastoji, kad se god može, da se za obavljanje liturgijskih čina postave u prvom redu oni službenici, koji se odlikuju kao dobri pjevači. Na to posebno treba paziti kad su veće liturg. svečanosti ili kad treba izvoditi teže napjeve, ili kad se liturgijski obredi prenose putem radija ili televizije« (Uputa, 95).

48. Kod Misa s pjevanjem ulazi misnik s podvorbom po mogućnosti barem preko jednog dijela crkve. Dotle se pjeva Ulazna pjesma.

49. Kod svih Misa s pjevanjem, odgovore neka pjevaju svi vjernici. »Prvi je stupanj (sudjelovanja), kad svi vjernici pjevaju liturgijske odgovore: Amen; et cum spiritu tuo; Gloria tibi Domine; Habemus ad Dominum; Dignum et justum est; Sed libera nos a malo; Deo gratias. Treba sve poduzeti, da svi vjernici po čitavom svijetu mogu pjevati ove liturgijske odgovore« (Uputa, 25 a).

»Kad pjevači i puk odgovaraju na pjevanje misnika i asistencije moraju upotrebljavati samo koralne napjeve (Isp. Uputa, 16 b).

Deo gratias (Bogu hvala) prije blagoslova na kraju Mise neka vjernici otpjevaju odgovarajućim napjevom, a ako to nije moguće, barem na istom glasu (tono recto).

50. »Drugi je stupanj, kad svi vjernici pjevaju i dijelove iz Reda Mise, tj.: Kyrie, eleison; Gloria in excelsis Deo; Credo; Sanctus-Benedictus; Agnus Dei. Treba nastojati da vjernici te dijelove iz Reda Mise znaju pjevati barem jednostavnijim gregorijanskim napjevima. Ako ne mogu pjevati sve dijelove, neka onda svi vjernici pjevaju barem odabrane lakše dijelove, kao Kyrie eleison; Sanctus-Benedictus; Agnus Dei, a pjevački zbor Gloria in excelsis Deo i Credo.

Nadalje neka se nastoji da vjernici po čitavom svijetu nauče slijedeće gregorijanske napjeve: Kyrie eleison; Sanctus-Benedictus i Agnus Dei iz XVI. Mise Rimskog Graduala; Gloria in excelsis Deo i Ite missa est — Deo gratias iz XV. Mise; a Credo I. ili III.

Na ovaj način može se postići ono, što se najviše želi to jest, da kršćani po cijelom svijetu mogu djelatnim sudjelovanjem kod svete žrtve, te zajedničkim i radosnim pjevanjem pokazati svoju zajedničku vjeru« (Uputa, 25 b).

51. »Dok misnik na kraju Mise blagosliva vjernike, neka orgulje ne sviraju. Misnik mora riječi Blagoslova izgovarati tako, da ga svi vjernici mogu razumjeti« (Uputa, 27 g).

Svečane mise

52. »Svečana Misa je uzvišeniji oblik euharistijskog slavlja. U njoj veća svečanost, koju sačinjavaju obredi, službenici i sveta glazba, otkriva veličanstvo božanskih otajstava i potiče duše prisutnih na pobožno razmatranje tih otajstava. Stoga treba nastojati, da vjernici ovaj oblik slavlja cijene onako kako treba i da mu dolično sudjeluju, kako je niže izloženo« (Uputa, 24). Zato neka se svečane Mise, gdje je god to bio do sada običaj, i dalje podržavaju, a drugdje po mogućnosti uvode.

53. Kod pontifikalnih i kod **svih svečanih Misa s asistencijom, te kod pjevanih Misa u stolnim, zbornim i sjemenišnim crkvama, zbor pjeva sve na liturgijskom jeziku,** samo se na Prikazanje, nakon otpjevanog ili barem recitiranog Ofertorija na liturgijskom jeziku, smije otpjevati prigodna skladba na narodnom jeziku po uzakonjenom kod nas običaju (sv. Pio X. 22. XI. 1903. n. 8; Uputa, 14 a).

Ako ima dosta vremena »mogu se poslije ispjevane antifone za Ulaz sa svojim retkom pjevati i drugi retci istoga psalma. U tome se slučaju može antifona ponavljati poslije svakoga ili poslije svakog drugog retka,, a kad misnik dođe već pred oltar, prekine se psalam ako treba i pjeva Gloria Patri, a na koncu se ponovi antifona« (Uputa, 27a).

Isto vrijedi i za antifonu k Ofertoriju i k pričesti (Isp. Uputa, 27 b i c).

Pjevane Mise

54. »Veliku važnost treba pridavati pjevanoj Misi. Premda kod nje nema svetih službenika i potpunoga sjaja obreda, ipak je ukrašena ljepotom pjevanja i svete glazbe. Poželjno je, da u nedjelje i blagdane župska ili glavna Misa bude s pjevanjem« (Uputa, 26).

55. Idealni oblik pjevane Mise jest, kada vjernici i zbor pjevaju na liturg. jeziku (latinski ili staroslavenski) stalne i promjenljive dijelove Mise. Taj je oblik pjevane Mise obavezan za konventualne Mise u Katedralama te kod zbornih Kaptola te u Sjemeništima. — Budući da ovaj način pjevanja na liturgijskom jeziku nije moguće svagdje održavati, to je Sveti Oficij dao dne 8. IV. 1960. našim biskupijama slijedeću povlasticu, koja u doslovnom prijevodu glasi ovako: Uzoriti Oci odlučiše... »da se podijeli dopuštenje, po kojem će vjernici misniku, koji sve pojedine dijelove Mise govori latinski, isto tako latinski i odgovarati, a usto vjernici smiju liturgijske tekstove Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Credo, Sanctus, Benedictus i Agnus Dei pjevati na narodnom jeziku, bilo u doslovnom prijevodu, bilo prema tekstu, koji bar njihov smisao izražava. Ovim se pak načinom **ne smije** pjevati kod pontifikalnih Misa, ni **kod svečanih**, ni kod konventualnih Misa u stolnim i zbornim crkvama, ni u sjemeništima. **Osim toga se ne dopušta, da se promjenljivi dijelovi Mise pjevaju na narodnom jeziku«.**

Prema tome od sada treba još više nastojati, da kod Misa s pjevanjem zaista svi vjernici misniku odgovaraju na liturgijskom jeziku. Samo mu kod pjevanja Evanđelja odgovaraju narodnim jezikom. A budući da je već dobivena gornja povlastica o upotrebi narodnog jezika, lakše će se i brže dostići i drugi stepen sudjelovanja vjernika kod pjevanih Misa (Vidi Vodič 50) i u onim krajevima, gdje do sada nije bio običajan.

Neka pjevački zbor nauči i redovito pjeva u prijevodu ili u parafrazi stalne dijelove Mise, da bi ih postepeno prihvatio i sav puk.

56. Ove povlastice glede upotrebe narodnog jezika kod pjevane Mise neka se bez posebne dozvole Ordinarija ne primjenjuju u onim biskupijama, gdje je do sada kod pjevane mise puk (zbor) pjevao liturgijskim jezikom (latinskim ili staroslavenskim).

57. Po novim rubrikama »incenzacije, koje se moraju obavljati kod svečanih Misa, mogu se vršiti i u svima pjevanim misama« (Rubr. gen. Miss. n. 426).

Tihe mise

58. »Nije dopušteno miješati liturgijske čine i pobožne vježbe, nego, ako oboje treba vršiti, neka se pobožne vježbe drže prije ili poslije liturgijskog čina« (Uputa, 12). Pobožne vježbe su na pr. krunica, križni put.

59. Različiti su načini, na koje vjernici mogu sudjelovati kod tihe sv. Mise: »Prvi način, kako vjernici mogu sudjelovati kod tihe Mise jest, kad pojedinci vlastitim nastojanjem sudjeluju na unutarnji način, t.j. pobožno prate važnije misne dijelove, ili na izvanjski način prema različitim odobrenim pokrajinskim običajima.

U ovom pogledu treba posebno pohvaliti one, koji držeći u ruci mali misal priređen prema njihovu shvaćanju, mole riječima Crkve zajedno sa svećenikom. Budući da svi nisu jednako sposobni pravilno shvatiti liturgijske obrede i obrasce, a nisu ni duhovne potrebe kod svakog iste, niti su kod svakog pojedinca uvijek jednake, oni mogu na drugi prikladniji i lakši način sudjelovati, t.j. pobožno razmišljajući o otajstvima Isusa Krista ili vršeći druge pobožnosti i moleći druge molitve, koje premda se oblikom razlikuju od svetih obreda, po svojoj su naravi s njima u skladu. Još treba naglasiti da, ako je negdje običaj svirati orgulje tokom čitave Mise, kod koje vjernici ne sudjeluju ni zajedničkim molitvama ni pjevanjem, mora se odbaciti običaj da se svira gotovo bez prestanka na orgulje, harmonij ili koje drugo glazbalo. Ova glazbala ne smiju dakle svirati:

a) poslije dolaska misnika k oltaru, do prikazanja;

b) od prvih zaziva prije Predslovlja do Svet uključivo;

c) gdje je običaj, od Posvećenja do Očenaša;

d) od Gospodnje molitve do Jaganjče Božji uključivo; dok se govori Popričesna i daje blagoslov na koncu Mise« (Uputa, 29).

60. »Drugi je način sudjelovanja vjernika kod euharistijske Žrtve u tome, da zajednički mole i pjevaju. Treba se pobrinuti, da i molitve i pjevanje potpuno odgovaraju pojedinim dijelovima Mise« (Uputa, 30).

Nedjeljne Mise, koje nisu pjevane, neka budu barem Mise sa zajedničkim moljenjem i pjevanjem.

61. »Treći je i potpuniji način, kada vjernici liturgijski odgovaraju misniku, kao da s njime »razgovaraju«, i jasnim glasom izgovaraju dijelove, koji na njih spadaju. U ovom potpunijem načinu sudjelovanja mogu se razlikovati četiri stupnja:

a) Prvi je stupanj, kad vjernici misniku uzvraćaju lakše liturgijske odgovore, i to: Amen; Et cum spiritu tuo; Deo gratias; Gloria tibi, Domine; Laus tibi Christe; Habemus ad Dominum; Dignum et justum est; Sed libera nos a malo« (Uputa, 31a).

To su odgovori, koji se kod pjevane Mise pjevaju. Taj način sudjelovanja povezuje vjernike s misnikom. Posebno je važno, da na kraju Kanona (prije Očenaša) vjernici svećenikovu žrtvu potvrđuju glasnim Amen. Preporučuje se svećenicima, da barem taj način izravnog liturgijskog sudjelovanja vjernika što prije uvedu u sve župe.

b) »Drugi je stupanj, kad vjernici izgovaraju i one dijelove, koje po rubrikama treba izgovarati podvornik i, ako se sveta pričest dijeli pod Misom, govore tri puta »Gospodine, nisam dostojan« (Uputa, 31 b).

c) »Treći je stupanj, kad vjernici zajedno s misnikom govore i dijelove iz Reda Mise, t.j. Glo-

ria in excelsis Deo; Credo; Sanctus-Benedictus: Agnus Dei« (Uputa, 30 c).

Taj stupanj je prije svega za samostane, zavode i sjemeništa, ali nije ga teško uvesti, gdje puk već zna i pjeva te dijelove Mise.

d) »Četvrti je napokon stupanj, kad vjernici zajedno s misnikom izgovaraju i dijelove, što pripadaju na proprij Mise, to jest Ulaz, Na stepenicama, Prikaznu i Pričesnu pjesmu. Ovaj posljednji stupanj mogu primjenjivati na dostojni način, kako i dolikuje, samo izabrane upućenije skupine, koje su dobro poučene« (Uputa, 31 d).

62. Kao što je Sveta Stolica našim vjernicima olakšala sudjelovanje kod pjevane Mise, to isto je učinila i za tihu Misu. Taj dio povlastice Svetog Oficija od 8. IV. 1960. glasi:

Uzoriti Oci... odlučiše glede tihe Mise: »Da se vjernici uže sjedine sa svećenikom, koji prikazuje Žrtvu Mise, dopušta se, da smiju na narodnom jeziku moliti doslovno prevedene liturgijske tekstove: antifonu Introibo, Confiteor, Gloria in excelsis, Credo (ili apostolsko vjerovanje), koju od molitava na Prikazanje, Suscipiat, Sanctus i Benedictus, Pater noster i Agnus Dei te nekoje od molitava prije i poslije pričesti. Isto se tako dopušta, da tumač, o kojemu govori Uputa SZO od 3. IX. 1958. smije i druge liturgijske tekstove pročitati u doslovnom prijevodu, samo da svećenik čitavu Misu služi isključivo latinskim jezikom i da mu puk na njegove pozdrave i pozive isto tako odgovara latinski«.

Na temelju toga kod zbornih Misa puk odgovara misniku samo na liturgijskom jeziku kratke odgovore: Amen, Et cum spiritu tuo (I s duhom tvoim), Habemus ad Dominum (imamo ka Gospodevi), Dignum et justum est (Dostojno i pravedno jest), te na kraju Mise prije blagoslova: Deo gratias (Bogu hvali). Vjernici treba da razumiju značenje tih odgovora i da ih izgovaraju pobožno i složno.

Na narodnom jeziku smiju vjernici, pod vodstvom tumača, zajednički moliti: »U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen«, antifonu k psalmu 42, Ispovijed, Slavu, Vjerovanje, na Prikazanje jednu ili drugu od slijedećih molitava: »Primi, sveti Oče«, »Prinosimo«, »U duhu poniznosti«, »Dođi Posvetitelju...«, »Neka primi«, Svet i Blagoslovljen, Oče naš, Jaganjče Božji, prije pričesti »Gospodine Isuse Kriste, Sine Boga živoga...« ili »Blagovanje tijela«, »Gospodine, nisam dostojan« (Kod pričesti vjernika) i »Što ustima« ili »Tijelo tvoje«. U tu svrhu treba prema odobrenom prijevodu priredititi tekst tih molitava. Unijeti na prikladna mjesta potrebne odahe i stanke i tada vjernike uvježbati.

Tumač smije (prema povlastici Sv. Oficija od 8. IV. 1960.) čitati na glas pred vjernicima iz odobrenog prijevoda promjenljive dijelove Mise: na pr. Ulaz, Na stepenicama, Sekvencu, Prikaznu, i Pričesnu pjesmu.

Tumač smije i za vrijeme Kanona posve kratkim i ne preglasnim pozivima upozoriti vjernike, da se u tišini pomole za Crkvu, za žive, za pokojne.

Gdje je moguće (na pr. u sjemeništima, redovničkim zajednicama), neka bar kadikad ovo sudjelovanje bude na liturgijskom jeziku.

63. Preporučuje se, da i kod zbornih Misa puk **pjeva neku popijevku, koja** odgovara dotičnom dijelu Mise, blagdanu ili dobi crkvene godine.

64. Na upite nekih Ordinarija kada se mogu ispuštati molitve koje je Sv. Otac Leon XIII. propisao da se mole iza tihe Mise (3 Zdrave Marije itd.), izdala je Sv. Kongregacija Obreda dekret od 9. III. 1960., potvrđen po Sv. Ocu Ivanu XXIII., prema kojemu se ove molitve **mogu ispustiti** u ovim slučajevima:

1. Kad se služi Misa pro sponsis, ili prigodom prve sv. Pričesti, svečane zajedničke Pričesti (Comunio generalis), sv. Potvrde, sv. Ređenja ili redovničkih zavjeta;
2. Kada neposredno iza Mise slijedi druga funkcija ili pobožna vježba;
3. Kad je pod Misom propovijed i
4. Kad je zborna Misa (Missa dialogata), ali **samo na nedjelje i blagdane.**

65. Neka se zborna Misa s pučkim pjevanjem uvede postepeno. Najprije se uvode liturgijski odgovori, Vjerovanje i Očenaš; misnik neka pročita Evanđelje. Zatim se uvodi moljenje ili pjevanje Gospode, Slava, Vjerovanje, Svet, Jaganjče Božji. Napokon vjernici izvode cijelu zbornu Misu s pučkim pjevanjem.

66. Uvođenje pjevane ili bar dijalogirane Mise s pučkim pjevanjem jest najuspješnije sredstvo liturgijskog dušobrižništva, kojemu je svrha: temeljita pouka u vjeri, i postojani život u milosti po euharistijskoj Žrtvi.

BIBLIOGRAFIJA

MISAO I DJELO. Članci, pokušaji, izvještaji, dokumenti. Uredio i izdao prof. Dr. Tomislav Šagi — Zagreb 1961., Bihaćka 47.

Oci Kapucini, zapravo O. Dr. Tomislav Šagi, prof. na teološkom fakultetu u Zagrebu, pružio nam je zbornik vrlo interesantnih priloga, koje on naziva: članci, pokušaji, izvještaji, dokumenti. U stvari to je revija, iako nema tih pretenzija - jer ne navodi ni godinu, ni broja. O. T. Šagi-Bunić piše o »Krstu u božićnoj propovijedi sv. Leona, o. Marijan Borak o »Mariji i Crkvi u nauci sv. Lovre Brindiškoga«, opet o. T. Šagi-Bunić o »Uskrsnoj vigiliji u našim krajevima« pa o »Propovijedanju u konstitucijama Rimske sinode 1960«. Vrlo je interesantno prikazao: Teološki rad Mons. Dr. Stjepana Bakšića. Opširno i detaljno iznio je organizaciju priprave za »XXI. Ekumenski sabor — Vatikanski drugi«, napokon prikaz knjige o hrvatskom teologu Ivanu Stojkoviću«. Na koncu »Misao i djelo« donosi neke dokumente.

Željeli bi, da se »Misao i djelo« razvije u teološku reviju, koja će nam par puta preko godine doći u pohode.

Cijna je knjizi 500 dinara, a naručuje se **kod** urednika, Zagreb III. Bihaćka 47.

Duhovni lik današnjeg svećenika

Sugestije
RIMSKE SINODE

Crkva je oduvijek po uzoru na božanskog Spasitelja s puno pažnje i ljubavi vodila brigu o odgoju svojih svećenika. Dokumenata o tom imamo na pretek. Sjetimo se samo pastirskih poslanica sv. Petra i sv. Pavla, premnogih saborskih zaključaka, posebice Tridentiskog, pa do dokumenata posljednjih papa. Najnoviji prilog u tòj materiji predstavljaju odredbe i zakoni slavno vladajućeg pape Ivana XXIII. što ih iznosi prva Rimska Sinoda. Kako je u kratkom osvrtu nemoguće obuhvatiti puni lik i potpunu fizionomiju svećenika- premda bi to bilo veoma zanimljivo i korisno — to ćemo se zaustaviti samo na jednom njegovu vidu: duhovnom životu današnjeg svećenika. Tkogod si makar letimično dozove u pamet sadašnje propise Crkvenog Zakonika o duhovnoj fizionomiji svećeničkoj s posebnim će užitkom i duhovnom koristi uočiti neke nove smjernice i pojedinosti, koje Papa želi, da budu ostvarene kod rimskog klera. A zaključak, da ono, što papa želi kod rimskog klera, želi vidjeti i kod klera uopće, nije ni preširok niti neopravdan...

Zakonik Sinode cijelu drugu glavu prve knjige posvećuje duhovnom životu svećeničkom. Crtajući svećeničku ličnost papa počinje s osnovnim pojmom svećenika, s najpotpunijom i davno prihvaćenom sintezom, da je svećenik **alter Christus**, naglašavajući, da nitko, tkogod se želi posvetiti svećeničkom pozivu, ne smije misliti na neku ljudsku korist bilo za sebe, bilo za svoje prijatelje. Makar ovdje nedorečeno kao da izbija životno geslo sv. Pavla: »Vivere mihi Christus est« (Fil. I. 22). Da svećenik u sebi može ostvariti idealni svoj lik i veličinu, onu pravu, mora sve graditi na tri kamena temeljca. Papini su izrazi, koje kao da je doličnije ostaviti u originalu: **»studeant veracem pietatem, maximam disciplinam, fervidum animarum studium in se ipsis alere.** Dakle, Papa u skladu s teoretičarima duhovnog života i kanonskim propisima, vidi u **pobožnosti** prvu osnovnu komponentu svećeničkog lika, svećeničkog života. Upravo iznenađuje papina iskrenost, kojom on preporuča i klericima i redovnicima štovanje svetaca. Na prvom mjestu Papa stavlja Presv. Trojstvo, pa zatim Euharistiju, Dijete Isusa, Raspetog Isusa, Srce Isusovo, Predragocjenu Krv, Ime Isusovo, Duha Svetog, Bl. Gospu, Sv. Josipa, apostolske prvake sv. Petra i Pavla, sv. Ivana Krstitelja, sv. Ivana Evanđelistu, te Anđela Čuvara. Ne će biti teško prema ovom nabrajanju proširiti i bolje evidentirati broj Otajstava ili svetaca, koje i sami štujemo.

Nema sumnje, da za svećenika najveću ontološku vrijednost ima predstavljati **sv. Misa.** Ona je »caput ac veluti centrum diei, fons omnis sanctitatis«. Zato Papa naređuje, da klerici i redovnici, koji nisu svećenici, dnevno »religiosissime« sv. Misi prisustvuju. Za svećenike Papa ne propušta fiksirati neke momente, koje ljudska slabost zna zaboraviti ili površno obaviti. Tako priprava prije sv. Mise i zahvala poslije neka bude u **zgodno vrijeme i to s uobičajenim molitvama** (sigurno Preces ante et post Missam!). Dobro je prenijeti sve pojedinosti, koje moramo pri služenju sv. Mise obdržavati: **glasno, bez žurbe, jasno izgovarajući riječi, ceremonije odmjerene, točno obdržavanje liturgijskih propisa.** Obzirom na trajanje sv. Mise Papa mijenja ili točnije rečeno bolje određuje vrijeme trajanja. Dok je Benedikt XIV. tvrdio, da sv. Misa ima trajati: »Missa ex unanimi scriptorum opinione ad tertiam horae partem saltem debet pertingere, neque horae dimidium excedere« (De ss. sacrif. Missae, 3, 24), Papa precizira: »korisno je, **da** svećenik redovno odsluži Misu za ne manje od **25 minuta«.** Dakle, prema ovom propisu vrijedi: **ad** amictum ab amictu dvadeset pet minuta.

Za naš brevir-psalterium meum, gaudium meum — Papa nalaže, da ga molimo u **određeno vrijeme i na mjestu,** gdje možemo moliti sabrano, a to je posebno moguće pred Presvetim. Takvo **je** molenje pobožnije i vrednije, lakše postizavamo oproste,a i vjernicima pružamo dobar primjer. Obveza razmatranja obuhvaća sve klerike, koji s bilo koga razloga borave u Rimu — dakle i strance Propisano je razmatranje **svakodnevno, kroz neko vrijeme** (aliquod temporis spatium). Od drugih se dnevnih pobožnosti naročito u Sinodi preporučaju (laudantur): **pohod Presvetom, Gospina krunica s litanijama lauretanskim, trokratno molenje Anđeo Gospodnji odnosno Kraljice neba, te marljivo ispitivanje savjesti.** Propis Zakonika kan. 125. br. 2 je prema tomu proširen dodavanjem litanija i molenjem Anđeo Gospodnji. U normi dvadeset devetoj § 2. divno su poredane i nakane naših molitava. Tko ih upamti, nikad neće biti u neprilici za što će ovaj ili onaj put moliti. Evo ih: za **Crkvu, za sv. Oca, za cjelokupni kler, za domovinu i njezine upravljače, za sjemenište, za hrabre ispovjedaoce i branitelje vjere, za nesjedinjenju braću, da se vrate k jedinstvu Crkve, za umiruće, za grešnike, za neprijatelje, za duše pokojnih, za dar konačne ustrajnosti i za sretnu smrt.**

Što se tiče obveze ispovijedanja, Sinoda određuje, da svaki klerik mora imati **stalnog ispovjednika** i k njemu **frequenter** pristupati. Novost je, da se svjetovnom svećenstvu preporuča, da javi Vikarijatu ime svojega ispovjednika, a redovnici, da jave svojem provincijalatu.

Duhovno štivo mora biti nepresušni izvor našeg osvježenja, napretka, misli, govora. Zato Papa ponajprije preporuča, da posjedujemo **sv. Pismo St. i N. Zavjeta** i da se njim prijateljski (familiariter) služimo, a isto tako i zlatnom knjižicom **Na-**

BIBLIJSKE ZANIMLJIVOSTI

JE LI PRONAĐENO PETO EVANĐELJE?

1. Kanonska i apokrifna Evanđelja

Poznato je da postoje četiri kanonska Evanđelja, koja Crkva priznaje nadahnutima i kojima se služi u svojoj liturgiji. To su po Mateju, Marku, Luki i Ivanu.

Poznato je također i to, da su u prva vremena Kršćanstva kolala po raznim kršćanskim Crkvama i druga nekoja evanđelja, pod raznim imenima, a koja opća Crkva nije priznavala autentičnima, te ih nije primila u kanon svetih knjiga. Pojedine kršćanske općine ipak su ih upotrebljavale u svojim crkvama pri službi Božjoj, a navode ih i nekoji sv. Oci u svojim spisima. Takva evanđelja zovu se apokrifna. Spominje se napose osam takovih apokrifnih evanđelja: 1. Hebrejsko, 2. Ebionitsko, 3. Egipatsko, 4. Petrovo, 5. Jakovljevo, 6. Nikodemovo, 7. Ivanovo i 8. Tomino. Ovo posljednje spominju Origen, Euzebij, sv. Hipolit, a vjerojatno i sv. Irenej i sv. Efrem. Bilo je napisano na grčkom jeziku, pa prevedeno na latinski. A — začudo — postoji i staroslavenski prijevod ovog Tominog evanđelja. O tom prijevodu piše W. Lüdtke u časopisu »Bysantinische Neugriechische Jahrbücher« 6 (1929) str. 490 — 508. Pod naslovom »Die slawischen Texte des Thomas Evangeliums«. U tom se evanđelju u glavnom opisuje djetinjstvo Isusovo.

No ovdje nije u pitanju to evanđelje, nego jedno drugo, pronađeno u novije doba, a čije je otkriće pobudilo veliko zanimanje u znanstvenim krugovima, ne manje od pronalaska čuvenih kumranskih spisa u pećinama blizu Mrtvog mora u Palestini. Ovo otkriće »Tominog evanđelja« smatra se, posebno u biblijskim krugovima, jednim od najvažnijih arheoloških otkrića novijeg doba.

2. Kako je pronađeno »Tomino evanđelje«

Svršetkom godine 1945. neki egipatski seljaci kopali su zemlju kraj jednog razrušenog manastira u Nag Hamadiju na Nilu. Kopajući naišli su na oveći glineni sud. Kad su ga izvadili iz zemlje i otvorili, našli su u njemu 13 svezaka rukopisa na papirusu, uvezanih u kožu. Svi su svesci bili dobro sačuvani, što se vjerojatno ima pripisati suhoj klimi egipatskoj. Siromašni i neuki felahi, nesvijesni važnosti toga otkrića, i ne znajući što da stim svežnjima papirusa urade, prodali su ih za jeftine pare Rag Andrasu, sinu koptskog svećenika njihova mjesta. Ovaj ih je donio u Kairo i prodao drugima. Jedan svezak kupio je prodavač starina Belgijanac Albert Aid, a jedanaest svezaka ciparski trgovac Phokion Tano. Jedan je svezak dospio u kolekciju koptskog muzeja u Kairu.

Ciparski trgovac ponudio je na prodaju koptskom muzeju one svoje kupljene sveske — jedanaest na broju — ali je za to tražio golemu svotu, ništa manje od 50.000 egipatskih lira sterlina. Mudar bio, ali se prevario. U Egiptu — kao i u tolikim drugim državama — postoji zakon, po kojem svi arheološki predmeti, koji se nađu u zemlji, pripadaju državi kao njeno vlasništvo, pa je, na temelju toga zakona, uprava koptskog muzeja u Kairu naprosto sekvestrirala sve te sveske.

Čuvari koptskog muzeja nisu davali važnosti ovim papirusima, pa su ih naprosto metnuli u jedan kovčeg, koji su zatvorili i zapečatili. Međutim pročuo se po Evropi glas o tom otkriću, pa su se učenjaci arheolozi, stali za nj zanimati. Dvojica su od njih: Francuz Henri Puech, biblicista i orijentalista na pariškom sveučilištu i Holandez Gilles Quispel, sveučilišni profesor u Utrechtu, koji se

---

(Nastavak sa strane 55)

sljeduj Krista, te **priručnicima razmatranja, životopisima svetaca**, naročito onih, **koji su živjeli i radili u Rimu**. Zar nije baš tu na mjestu analogija o našim blaženicima i ugodnicima Božjim?

U obavljanju duhovnih vježbi Sinoda ima i neke novosti. Tako se duhovne vježbe **preporučaju svake godine**, a svjetovnom se kleru, koji živi u Rimu **nalaže** obavljanje **petodnevnih duhovnih vježbi** i to ovako: kroz prvih pet godina misništva svake godine, a kasnije u skladu s općim pravom se dozvoljava obavljanje svake treće godine. Također se preporuča i prihvaća praksa mjesečne rekolekcije. Od specifično rimskih pobožnosti možemo korisno pozajmiti neke odredbe kao što su: pohodi Gospinih svetišta i prošteništa, pa onda grobova svetaca i groblja, gdje leže naši pokojnici (i zaboravljeni svećenici?). Sinoda posebno **preporuča sticanje oprosta i to naročito si moramo osigurati sudioništvo u molitvama nakon vlastite smrti**. To najbolje postižemo upisom u koji treći red ili pobožno društvo. Iz velikog broja, koji se navodi za rimski kler i nama mogu dobro doći: Društvo svećenika klanjalaca, Apostolstvo molitve, treći red sv. Franje, Unio cleri, Sveto Djetinjstvo ... Papa ne zaboravlja ni bolesnu braću: njima treba omogućiti duhovni život, sv. Misu u kući, primanje sakramenata, posjete. Ljubav je dosjetljiva. Za zalutalu ili kažnjenu braću moramo imati **pietatem i humanitatem**. Posebno takve nesretnike moramo uključivati u svoje molitve po načelu Pija XI. »Što manje možemo s ljudima govoriti o Bogu, tim više moramo govoriti s Bogom o ljudima«.

Eto, tako sveti Otac u epohalnim propisima Prve Rimske Sinode crta pravi, moderni, neophodni duhovni lik svećenika. Hvala mu, što nam ga je tako jasno i koncizno prikazao, no prava je korist samo u njegovu ostvarenju. Faxit Deus!

posebno bavi kršćanskom arheologijom, dogovoriše se, te zajedno otiđoše g. 1956. u Kairo, da te pronađene spise pregledaju. Dobiše za to dozvolu od egipatskih vlasti, i baš za vrijeme poznate sueške krize, dok su se sa francuskih i engleskih aviona praštile bombe nad sueškim prokopom, oni su uspjeli fotografirati sve pronađene sveske papirusa, list po list. Tako kopirane ponijeli su sobom u Pariz, da ih prouče. Njima su se u proučavanju pridružili učeni lingvisti orientalisti: A. Guillaumont, W. Till i Jassach Abd Al Mesih.

Plod njihova proučavanja je ovaj: Svi ti papirusi ispisani su starim koptskim pismom i starim koptskim jezikom, kojim su govorili stari Egipćani u prvim vjekovima kršćanske ere. Sadržavaju dragocjeni književni materijal od unazad 18 ili 19 vjekova, a među tim svescima, kao najvažnije je t. zv. »**Tomino evanđelje**«, koje su stručnjaci preveli na engleski i izdali pod naslovom »**The Gospel According to Thomas**«. Ovaj engleski prijevod objelodanjen je u prošloj godini 1960.

3. Sadržaj i kratka kritika pronađenog »Tominog evanđelja«

Što sadrži pronađeno »Tomino evanđelje?« **Sto i četrnaest Isusovih riječi**, točnije izreka, parabola, koje je Isus rekao, a zabilježio ih je sv. Toma Apostol. To se ističe odmah na početku ovih spisa. Taj početak doslovce glasi ovako:

»Evo tajne riječi živućeg Isusa, koje je On izrekao, a napisao ih blizanac Juda, Toma. On (Isus) je rekao: Tko otkrije smisao ovih riječi, ne će umrijeti« (doslovce: ne će okusiti smrti).

Slijede iza toga razne »Isusove riječi«, izreke, parabole. Ima tu negdje neke sličnosti sa nekim perikopama kanonskih evanđelja, a ima i izvornih, kojih ne nalazimo u našim evanđeljima. Nekoje su riječi jasne, nekoje dosta nejasne, te je teško ustanoviti, što je nepoznati auktor — svakako ne sv. Toma Apostol — htio kazati. Ima rečenica, koje su zaražene gnostičkim nazorima. Vjerojatno potječu iz kasnijeg perioda vremena i uzete su iz raznih izvora. Sadrže misli, koje ne mogu proizlaziti iz stare kršćanske zajednice, i kao takve ne mogu se smatrati autentičnim. Držim, da ih ni jedan učenjak ne će takovima priznati i o njima kazati da su Isusove riječi. Možemo li na pr. vjerovati, da je Isus kazao: »Blago lavu, koga pojede čovjek: lav će postati čovjek. Nesretan čovjek koga pojede lav, taj će čovjek postati lav«.

Ima pet izreka, koje su morale biti izmišljene od osoba posebnih predrasuda. Evo, zašto je teško odlučiti, da li ova ili ona izreka od 114, sadržanih u ovoj zbirci, spada u staro ili relativno kasnije doba. Stručnjaci još nisu na čistu, kad je ova zbirka napisana. Prema profesoru Quispelu možda u drugoj polovici drugog stoljeća po Kristu, u Palestini onkraj Jordana, a auktor bi bio neki pokršteni Židov.

4. Nekoliko primjera

Ima u ovoj zbirci nekojih parabola dosta sličnih onima u kanonskim evanđeljima. Evo nekojih:

a) Priča o bogatom čovjeku

Isus reče: Bio je bogat čovjek, koji je imao puno novaca. Pa reče: »upotrijebit ću ovaj novac za sijanje, za žetvu, za sađenje, i tako ću napuniti svoje hambare, te mi ne će ništa uzmanjkati«. Evo, to je pomišljao u svom srcu. Ali one noći umre. Tko ima uši, neka čuje (Ispr. Luc 12, 16-20).

b) Priča o sijaču

Isus reče: »Gledajte, iziđe sijač punom rukom sjemena i baci ga u zemlju. Nekoje sjeme pade na put, pa dođoše ptice i pozobaše ga. Drugo pade na kamen i ne pusti žile, niti proizvede klasje. A drugo pade među korov, i korov poduši sjeme, a crvi ga izjedoše. A drugo pade na dobru zemlju, koje donese dobar rod: šezdeseterostruki, stostruki i sto i dvadeseterostruki (Ispr. Matth 13, 4-9) i parabole kod Marka i Luke).

c) Priča o zlim vinogradarima

On, (Isus) reče: Neki dobri čovjek imaše vinograd. On ga povjeri svojim kmetovima, da ga obrađuju, a da plod donesu njemu. I pošalje svoga slugu, da mu kmetovi predadu plod vinograda. A oni uhvatiše slugu, isprebijaše ga i još malo, pa bi ga ubili. Sluga se vrati gospodaru i ispriča mu što se dogodilo. Gospodar reče: »Možda ga ne poznaju«. Zato posla drugoga slugu, ali i ovoga kmetovi izmlatiše. Tada gospodar posla svoga sina. Mislio je: imat će obzira prema mome sinu. Kad kmetovi doznaše, da je to baštinik vinograda, uhvatiše ga i ubiše (Ispr. Matth 21. 32-41 i parab. kod Marka i Luke).

d) Prizor u Cezareji Filipovoj

Znameniti ovaj prizor u Cezareji Filipovoj, gdje je Petar priznao Isusa Sinom Božjim, a Isus Petra proglasio stijenom, na kojoj će sagraditi svoju Crkvu, u »Tominu evanđelju« znatno se razlikuje od prikaza u našim kanonskim evanđeljima Matejevim, Markovim i Lukinim (Matth 16 itd.). Dok se u kanonskim evanđeljima ističe Petrova izjava, to se u ovom daje prednost izjavi Tominoj. Evo doslovce u prijevodu taj pasus:

Isus upita svoje učenike: »Poredite me, i recite, kome sam ja sličan«. Petar mu reče: »Ti si sličan pravednom anđelu«. — Matej mu reče: »Ti si sličan mudrom i domišljatom čovjeku«. — Toma mu reče: »Učitelju, moje usne nisu kadre izreći kome si sličan«. Tada Isus reče Tomi: »Ja nisam tvoj učitelj, jer ti si pio i napojio se na kipućem vrelu«, (slijedi nešto nerazumljivo). Onda ga uzme na samo i rekne mu tri riječi.

Kad se Toma vratio svojim drugovima, oni ga upitaše: »Što ti je rekao Isus?« Toma im odgovori: »Kad bih vam kazao samo jednu riječ, koju je meni Isus rekao, uzeli biste kamenje i kamenovali biste me, a iz toga kamenja izišao bi oganj, koji bi spalio sve nas«.

e) Još nekoje izreke slične onima u kanonskim evanđeljima:

Isus reče: Tko ne mrzi svoga oca i svoju majku, ne može biti moj učenik. I tko ne mrzi svoju

braću i svoje sestre i ne uzme moj križ i ne slijedi me, ne će biti mene dostojan (Isp. Luc 14, 26).

Isus reče: Ljudi misle, da sam došao donijeti mir na zemlju, a ne znaju da sam došao donijeti nesuglasje, oganj, mač, rat. Jer će biti petorica u jednoj kući, tri protiv dvojice i dvojica protiv trojice; otac protiv sina i sin protiv oca (Isp. Matth 10, 34 i dr.).

Učenici upitaše Isusa: »Kad će doći kraljevstvo?« Isus odgovori: »Ne će doći, kad ga se očekuje. Ne će reći: Evo ga ovdje ili eno ga ondje, nego se kraljevstvo Očevo rasprostire po svoj zemlji, a ljudi ga ne vide« (Isp. AA 1, 6; Matth 24, 26 i dr).

Teško farizejima. Oni su kao pas koji spava u štali volovskoj, a niti sam jede, niti dopušta volovima da jedu. (Isp. Matth 23, 13).

5. Nekoje izvorne izreke u »Tominom evanđelju«

a) Blago lavu, koga pojede čovjek; lav će postati čovjek. Nesretan čovjek koga pojede lav; taj će čovjek postati lav.

b) Isus reče: Iscijepaj komad drveta, ondje sam Ja; podigni kamen i tu ćeš Me naći.

d) Isus reče: Tko je blizu Mene, blizu je ognja, a tko je daleko od mene, udaljen je od kraljevstva.

e) Isus reče: Bio sam među ljudima i pokazao sam im, da sam sav od mesa i kostiju, ali sam našao sve ljude pijane, nisam našao ni jednog trijezna. I moja se duša ražalostila zbog sinova ljudskih. Jer su slijepi u svom srcu, i ne vide da su došli prazni na ovaj svijet i da će prazni otići. Ali sada su pijani, kad se otrijezne, tada će se kajati.

Tako ima još nekoliko sličnih izreka.

Što da se o tom kaže? Donosimo mišljenje dvaju stručnjaka.

6. Mišljenje stručnjaka

1. Spomenuti arheolog Gilles Quispelo sveuč. profesor u Utrechtu, koji je među prvima shvatio važnost rukopisa pronađenih u Nag Hamadiju kaže: Otkriće ovih rukopisa po sebi je veoma važno, ali se ne smije tu važnost preuveličati, kako to čini nekoja svjetska štampa, koja razglasuje da je nađeno »Peto evanđelje«. Nije istina, da je nađeno »Peto evanđelje«. Ova zbirka od 114 riječi, (izreka), za koje se tvrdi, da ih je izrekao Isus, a zabilježio Toma apostol, nije evanđelje u pravom smislu riječi. Nema ovdje opisa života Isusova, kako je to u kanonskim evanđeljima, nego samo nekoje tobožnje Isusove riječi. Nije istina ni to, što su nekoji u novije doba ustvrdili, da su nekoje izreke u ovom rukopisu od slova do slova iste kao u kanonskim evanđeljima. Nijedna od tih 114 izreka ne slaže se posve s riječima Biblije. Možda ima u zbirci ovih izreka autentičnih riječi Isusovih, kako ih je sačuvala prvobitna kršćanska tradicija, od vremena Kristova, a ne nalaze se u kanonskim evanđeljima.

Sam postanak ove zbirke prof. Quispel tumači ovako:

Kao što je poznato, Kršćanstvo potječe iz Palestine. Njegovo središte bilo je u početku u Jeruzalemu. Ali prvi kršćani nijesu mogli živjeti u gradu, zato su odlučili da ga ostave još prije njegova razorenja (70 g. po Kristu), te su se odselili u Pelu, mali grad onkraj Jordana. Poslije 135. god., kad je Jeruzalem postao poganski, nije im više bilo ni dozvoljeno da se vrate u sveti grad. Tako su živjeli posve izolirano od drugih kršćanskih zajednica, koje su se naglo širile izvan Palestine po svem Sredozemlju. Ovi pokršteni Židovi u Peli imali su svoju evanđeosku predaju, što usmenu, što pismenu. Nisu se služili ni Matejevim, ni Markovim, ni Lukinim, ni Ivanovim evanđeljem, nego su imali svoje posebno. Ono je nestalo, ali mi znamo da je bilo napisano aramejski i prevedeno na grčki. Iz tog nestalog evanđelja unesene su u ovaj rukopis tobožnje riječi Isusove, a da im dadu veću važnost, stavili su, da ih je zabilježio apostol Toma.

Ovo dakle »Tomino evanđelje« bilo bi napisano polovicom drugog vijeka po Kristu u Palestini onkraj Jordana, pa poslije preneseno u Egipat, gdje se u najnovije vrijeme pronašlo.

2. Talijanski ilustrirani tjednik »Oggi«, koji izlazi u Milanu u veoma velikoj nakladi, zamolio je profesora biblijskih znanosti na teološkom fakultetu milanskog sveučilišta, dr. Giovana Saldarini, da bi dao svoje mišljenje o ovoj pronađenoj zbirci »Isusovih riječi«. Saldarini se odazvao molbi te je tjednik »Oggi« donio njegovo mišljenje u br. 44. predprošle godine 1959. Evo što o tom misli uvaženi biblicista i teolog:

Učenjaci, koji se bave proučavanjem biblijskih pitanja, u bilo kojem kraju svijeta, primili su s velikim zanimanjem vijest o otkriću rukopisa u Nag Hamadiju, u Gornjem Egiptu. Napose t. z. »Evanđelje po Tomi« jest nalazak, koji će pobuditi pažnju i onih, koji se ne bave pitanjima evanđelja, niti ih zanimaju prilike početka kršćanstva.

U nastavku profesor Saldarini dosta opširno govori kako postoje samo četiri kanonska evanđelja, koja su sigurno napisana po nadahnuću Duha Svetoga i koji donose pravu nauku Kristovu. Pored tih kanonskih bilo je u početku kršćanstva i drugih spisa, u kojima je opisan život i nauka Kristova, ali koja opća Crkva nije priznala nadahnutim, a ni danas ih ne priznaje. Ta se zovu apokrifna evanđelja. Među takova spada i ovo novo pronađeno »Tomino evanđelje«, napisano na koptskom jeziku. Ono nema ništa zajedničkog sa povjesna četiri evanđelja, niti mu je auktor apostol Toma. To je zbirka od 114 riječi ili izreka Isusovih, koja se ne može zvati petim evanđeljem.

Nijedna od ovih riječi nije nadahnuta, a može se ustvrditi, da su nekoje napisane pod utjecajem gnostičkog krivovjerja. Ima među njima nekojih sličnih onima u kanonskim evanđeljima, a ima ih i izvornih.

Prof. Saldarini dodaje: Biblijski stručnjaci morat će riješiti problem veoma delikatan i s mnogog gledišta važan: Ima li vjerojatnosti, da nekoje riječi ovog apokrifnog evanđelja sadrže autentične riječi Kristove, koje su se bile izgubile, dotično, koje se ne nalaze u kanonskim evanđeljima, a koje

Oporuka doktora Woodwortha

Doktor Woodworth je već izdaleka prepoznao stasitu pojavu. Nepomično kao uvijek, stajala je pred bijelo oličenim ulazom, sa čijega su se pročelja lijeno vijugale engleske zastave. Liječnik, Dr. Woodworth, koji je bio šef jednoga odjela za vojsku Ujedinjene kraljevine, bio je zlovoljan radi te pojave. On je bio vojni liječnik staroga kova. Jedan od onih poslušnih i iskusnih ljudi, na kojima počiva moć kraljevstva. — Nije ga uzrujavala samo ta osoba, nego i sve ostalo: indijska žega, kao i Indija sama. Najveći dio svoga života proveo je u Africi. Bio je i kod poslanstva u Austriliji, a sada je već dvije nedjelje zaboravljen u Indiji. U Evropi i sjevernoj Africi bijesnio je drugi svjetski rat, i tamo bi bilo mnogo više posla za njega, nego kod toga indijskog zapovjedništva. Rekli su mu, da je to samo privremeno. Bilo je poteškoća sa osobljem, i zato je morao on priskočiti. Jedina mu je utjeha bila, što je Alleppey imao svoj klub.

Doktor Woodworth je podigao oči, i već se nalazio pred spomenutom pojavom. Danas ju je već po treći puta sreo. Najprije ju je dobro pogledao. Nosila je odijelo evropske redovnice, koliko je on razumio, mora da pripada sestrama svetoga Križa. Doktor Woodworth je znao, da je to neki red njemačko-englesko-švicarskog porijetla, ali to mu se nije činilo tako važnim, da bi se za to zanimao. Konačno, on je bio anglikanac, i nije uopće katoličku Crkvu osobito cijenio.

Oči sestre izdržale su oštri pogled čovjeka. Imala je oči indijskog naroda. Iz njih je odsijevala beskrajna strpljivost. Čim se doktor Woodworth našao pred njom, ispružila je polako svoju ruku. Nije ju mogao previdjeti. Nikakav glas, nikakva kretnja, samo uska ispružena ruka, koja moli milostinju. Bio je siguran, da će mu uspjeti, da bez pozdrava i ravnodušno prođe pokraj indijske redovnice. A onda, dr. Woodworth je stao. Kopao je nervozno po džepovima svoje vojničke uniforme i ljutio se na samoga sebe. To je već bio treći poraz.

»Te oči prisilile su me, da radim protiv svoje volje«, mislio je u sebi i uspravio se. Stavio je novčanicu u ispruženu ruku. Jedva primjetno naklonila se redovnica i gledala ga dalje. Osjećala je odbojnost, koja se krila u duši engleskog oficira, i to ju je boljelo. Ali što zato? Zadnjih godina, ona je to često iskusila.

Dr. Woodworth ustanovio je kasnije u klubu, da je neobičnoj redovnici poklonio veliku novčanicu. Te večeri nije mogao ni svoj račun isplatiti. Ali to mu nije smetalo. Bio je navikao, da novac dobiva i da ga odmah opet izdaje. Ljutio se samo radi svoga popuštanja i zakleo se, da će drugi put proći pokraj nje, kao da je ne vidi, ili će je jednostavno otjerati s ulaza. Ta ona je samo indijka.

Doktor je sjeo k stolu, gdje su već sjedjela tri gospodina u razgovoru. Pozdravili su ga glasno i veselo, ali on se nije razvedrio.

»No, što je Georges, Ti se ljutiš?«

»Pa kako se ne bi ljutio? Ne mogu razumjeti, kako puštate, da ovdje pred ulazom stalno prosjači neka redovnica. Vi doduše imate više iskustva što se tiče običaja u Indiji, ali to je protiv svih kolonijalnih tradicija!«

»Polako, Georges!« odgovori mu O' Connor, koji je Indiju već dvadeset godina poznavao.

Liječnik je nastavio: »Ona doduše nosi evropsku nošnju. Ali što hoće urođenica u evropskim redovničkim zajednicama? Oprostite, možda je koji od vas katolik, ali svejedno, to potkopava naš ugled u kolonijama.

Gospodin Chagrin bio je Francuz. Polako je ispio čašu whisky-a i onda rekao:

---

je ipak tradicija vjerno sačuvala? Znamo, da nisu evanđelisti napisali sve, što je Isus činio i govorio, kako to izričo tvrdi četvrti evanđelista na svršetku svojeg evanđelja: »A ima i drugo mnogo, što učini Isus. I kad bi se to pojedince popisalo, mislim, da ni sav svijet ne bi mogao obuhvatiti sve knjige, koje bi se imale napisati« (Jo 21, 25). A sv. Pavao (AA 20, 35) navodi jednu izreku Isusovu, koja se ne nalazi u nijednom evanđelju: »Bolje je davati, nego primati«. Nema li možda — pita prof. Saldarini — u ovom »Tominom evanđelju« takovih Isusovih izreka, koje nisu zabilježene u kanonskim evanđeljima, ali su bile sačuvane u kršćanskoj predaji, pa ih je pisac ovoga »evanđelja« ovdje unio? Utrechtski prof. Gilles nastoji da odgovori na ovo pitanje, a čini to veoma oprezno i s puno razboritosti, kao što sam predmet zahtjeva. Njegovo tumačenje ne će u svemu dijeliti biblijski stručnjaci, ali njegovo tumačenje jedne ili druge izreke od ovih 114 »riječi Isusovih«, svakako predstavlja početak veoma zanimive rasprave. U očekivanju sigurnijih zaključaka, ne možemo, a da ne podcrtamo, da ovo »Tomino evanđelje« predstavlja tekst od velike važnosti. Ako pravo sudim, rukopis je važan ne samo zato, što nam je sačuvao koju novu i nepoznatu Isusovu izreku — a o tome je teško doći do stalnog i nepobitnog zaključka — nego i zato, jer će se proučavanjem ovog teksta moći bolje upoznati, kakav su odjek imale riječi Isusove na prve kršćanske naraštaje.

Vrijednost ovog dokumenta — zaključuje prof. Saldarini — veoma je velika za povijest koptskog jezika i koptskog prijevoda Novog zavjeta, a još više za upoznavanje gnosticizma, vjerskog pokreta iz prvih vremena kršćanstva, koji je još obavit gustom tamom i danas jedan od najtežih problema primitivnog kršćanstva.

»Znate, ja sam katolik, zato možete otvoreno govoriti. Znam, koga mislite. I od mene je već prosjačila. Ne poznam je. Još nisam dugo ovdje. Ali sam opazio, da ta indijska redovnica ima u sebi neko dostojanstvo. Jučer je stajala kod ulaza. Promatrao sam je, i bilo mi je kao da stoji preda mnom plemkinja. Ne shvaćam to. Nisam s njom govorio, a bilo mi je, kao da mi je održala propovijed. Ne ljutite se, doktore. Sigurno ste i vi duboko zagrabili u džep, kao i ja, pa ste se poslije pokajali?«

Doktor Woodworth se pomirljivo nasmiješio. Dobro dakle, što nije samo on tako prošao, nego i netko drugi.

»Imate pravo, gospodine Chagrin. Pustimo tu stvar. Što ima nova na radiju? Kako stoje fronte u Evropi? Da li Romel u Africi još uvijek napreduje?«

Jedini, koji još ništa nije govorio, bio je debeli Pitchabain. Dolazio je samo jedamput sedmično u klub, a inače je živio osamljeno na svojoj velikoj farmi.

»Čekajte malo«, rekao je on, »tu stvar s prosjakinjom«, — kako je vi s prezirom nazivate, — moram vam razjasniti, jer se radi o najznačajnijoj ženi Indije. Govorili ste o njezinim očima, opazili ste, da je na njoj nešto plemenito, a ipak je zovete prosjakinjom. I ja sam, još prije nekoliko godina, tako sudio, ali sam se dalje zanimao za tu stvar. Ona je uostalom vaša kolegica, doktore!«

Liječnik je stavio čašu na stol i gledao u debelog farmera:

»Kako, molim?«

»Da«, smijao se Pitchbain, »dobro ste čuli, ona je vaša kolegica. To je prva žena Indije, koja je stekla doktorat. Ta žena potječe iz starog plemena Indije i prvoborkinja je za bolju budućnost svoje zemlje. U Madrasu je pred mnogo godina položila ispite. Otac joj je također bio liječnik i jedan od najbogatijih ljudi Indije. »Prosjakinja« je bila njegova jedinica i odrasla je u nečuvenoj raskoši. Njoj su se klanjali engleski generali. A sada stoji kod ulaza i »prosjači«. Pitcbain je načinio stanku. Vidio je, da ga pozorno slušaju, i napunio lulu.

»Već kao liječnica pobuđivala je divljenje svojim socijalnim nazorima. Svladala je indijske predrasude o kastama i liječila bez razlike sve Indijce i Muhamedance. Za nju su svi bili samo ljudi. Sve bolje je upoznavala bijedu u zapuštenim gradskim četvrtima. Kao razmažena žena bila je strašno potresena, kada je upoznala pravu bijedu svoga naroda. Uvidjela je, da je jedini spas za njezin narod: kršćanstvo, i tim je putem išla neumornom ustrajnosti. Još kao civilna liječnica pokrstila je stotinu umirućih Indijaca svih kasta. Ne znam, kako je samo došla do katoličke vjere, ali čudim se još uvijek, da je ta bogata liječnica ostavila sve i stupila u Red, čije odijelo i danas nosi«.

Gospoda su šutjela i zamišljeno gledala preda se. Vidjeli su životni put, koji se u svemu razlikovao od njihovoga. Ta žena nije tražila ni karijeru, ni bogatstvo, ni čast. To je u njima budilo poštovanje.

»Zove se sestra Mary de Netto. Vrši sve službe. Potrudila se, i stupila je i u najmračniju i najbijedniju kolibu, da pruži pomoć. I neprestano širi kršćanstvo. Prosti puk je poštiva, i ona ima mnogo pristalica. To vidim na svojoj farmi. Za njih je ona ideal, a za vas — prosjakinja. A što vam otima suvišne novčanice, to ima svoj razlog. Ovdje u Alleppeyu uzdržava stanicu za prvu pomoć, sirotište, a od najnovijeg vremena i nahodište. To sve stoji mnogo novaca, i zato ona prosjači«.

»Zamislite samo, da je ona majka od osamdesetero siročadi! Da je, recimo, jedan multimilijunaš adoptirao osamdesetero djece, bila bi njegova slika u svim novinama svijeta, i pisali bi se dugački stupci o njemu. Vi živite samnom u Alleppey-u, a niste čuli ni za ime te žene, niti za njezinu ustanovu«.

Kada je doktor Woodworth slijedećeg dana pošao u klub, ponio je nekoliko većih novčanica u džepu. No žena, kojoj ih je htio pokloniti, nije danas stajala na ulazu. On je iste večeri dobio očekivani premještaj. Već 24 sata kasnije otputovao je iz Alleppey-a. Ipak je još stigao pohoditi nahodište, ali sestra Mary de Netto nije bila tamo. Pozvali su je u susjedno selo bolesnome djetetu.

* * *

Prvih dana mjeseca svibnja 1951. otvorila se u kancelariji londonskog Dr. Barcliffta oporuka engleskog vojnog liječnika Dr. Woodwortha. Avion, kojim se stari oficir vratio u Gibraltar, srušio se nedaleko Lisabona u more. Na otvorenje oporuke došao je samo izaslanik vojske. D. Woodworth nije imao rodbine. Žena i dijete poginuli su za vrijeme rata kod jednog bombardiranja.

Dr. Barclifft pogledao je časnika kroz svoja debela stakla i rekao:

»Dr. Woodworth je sav svoj imetak ostavio jednoj katoličkoj redovnici imenom Mary de Netto. Sestra je Indijka i doktor medicine. Ovdje je odgovor na moj brzojavni upit: Sestra Marq de Netto umrla je par dana prije te avionske nesreće u dobi od 73 godine. U tom slučaju želi pokojnik, da se u Indiji podigne bolnica za djecu pod imenom: »Mary-De-Netto-Hospital«. Ja ću se pobrinuti, da se ta želja ispuni«.

Časnik je kimnuo glavom i rekao: »Uzimam na znanje«. Onda je polako pošao prema izlazu. Na vratima se okrenuo i rekao:

»Čudnovato! Dr. Woodworth bio je cijelog svog života odan anglikanskoj crkvi. Ta sestra Mary de Netto mora da je bila velika žena«.

●

Dr I. Glibotić: DJECA KOD BOŽJE MAJKE, — duhovna skazanja s pjevanjem, za korizmu i uskrsno vrijeme.

Naručuje se kod: Župski ured Vrgorac, Dalmacija.

Marijan Šoljić: ON ME GLEDA — JA GA GLEDAM, zbirka svećeničkih lirskih pjesama, drugo prošireno izdanje, izdalo: Nadb. Bogoslovno sjemenište, Zagreb I., Kaptol 29. Cijena 420 din.

LIKOVI
modernih svećenika

SHEEN

MODERNI DUHOVNI PISAC

Teško je cjelokupno, potpuno i svestrano zahvatiti i prikazati ličnost Fulton John Sheena, doktora filozofije i teologije, dobitnika »Cardinal Mercier«-a, profesora na univerzitetima u Louvainu, Londonu, Washingtonu i na Angelicumu u Rimu, pomoćnog biskupa kardinala Spellmana, obljubljenog propovjednika, televizijskog i radio govornika, velikog organizatora, neumornog i gotovo čudesnog pastoralnog radnika, učenjaka i pisca, svećenika svetog života, širokog socijalnog pogleda i velikog karitativnog djelovanja — ukratko onoga koga naprosto nazivaju »Pavlom i Augustinom našega doba«, onoga koji je svakako markantna figura suvremene Crkve i uopće velika pojava današnjice. Bilo bi to i te kako interesantno a pogotovo korisno. Međutim nas ovdje zanima Sheen samo kao duhovni pisac.

Kad smo prvi put čuli za Sheena i njegov književni rad, možda smo i nehotice, instiktivno mahnuli glavom i pomislili: bit će to kakav hipermoderni katolicizam, neshvatljiv a možda i sablažnjiv za Stari Svijet. Ali, nije tako! Dosta je uzeti u ruke samo jednu Sheenovu knjigu, da se smirimo i uvjerimo o protivnom. Dakako, on je čedo svoje zemlje, dijete Amerike, ali i sin katoličke Crkve. I ti se dvostruki utjecaji u njemu čudesno stječu i isprepleću, da iz te divne simbioze iziđe ono, što jednostavno zovemo: Sheen! U njemu se divimo univerzalnosti i nadzemaljskoj veličini katoličke Crkve, njenoj načelnoj nepromjenljivosti i u isto vrijeme sposobnosti prilagođavanja prilikama, njenoj nadvremenosti i suvremenosti, njenoj statici i elastici.

Pogledajmo sada iz bližega Sheenovu književnu fizionomiju.

Sheen je učenjak, filozof, mislilac, teolog. Sve te kvalitete slio je i u svoja djela.

Kao učenjak posjeduje zapanjujuću erudiciju. Svestrano je versiran u znanosti. Poznaje jednako kulturu, povijest, književnost. Suvereno vlada svakim predmetom, koji obrađuje.

Kao filozof i mislilac odlikuje se dubinom i širinom pogleda, oštroumnošću i gotovo profetskom pronicavošću. Sve promatra okom filozofa. U svemu traži dublji smisao. Svojom superiornom inteligencijom upušta se u najteže probleme i jednostavno ih rješava. Jednako jak u analizi i sintezi. Klasik misli. Kao psiholog (pogotovo seksualni) fin je i suptilan. Osluškuje kucaje bila današnjega društva. U tančine poznaje sve zakutke duše modernoga čovjeka. Odvažno prilazi svakom problemu povijesti i današnjice, ali u njemu s puno takta, osjećaja, finoće i ljubavi nalazi i promatra čovjeka. Protivnika poštuje, shvaća i ljubi.

Sheen je nadasve jak teolog. Tologija je za njega vrhunski domet ove zemlje, most koji spaja svijet i nadsvijet. U njezinom svijetlu i kroz njenu prizmu gleda na sve. Njezinim žarom hoće da prožme i obnovi društvo. Teologija je težište, dominanta njegovog stvaranja. Posjeduje sve odlike teologa velikog formata. Jak je apologet. Ogledao se kao asketski pisac. Originalan je u egzegezi. Voli mistiku, i u njoj odmah pronalazi posebni plan Božji. Očekuje, propovijeda i naviješta Marijansku eru. Duh njegove teologije jest tradicionalni duh Crkve, duh Zapada, baština Augustina i Tome Akvinca, onaj univerzalni nadvremenski i nadprostorni katolicizam — koji je na tako originalan, vlastiti i osebujan način progovorio u naše doba i za naše doba iz pera Fulton Sheena.

Sheen je pisac moderan, suvremen. Dosta je pogledati teme, koje obrađuje. Njegove knjige nose ovakve naslove: Duševni mir, Blaženstvo srca, Trojica za vjenčanje, Ljubite jedan drugoga, Filozofija religije, Prva ljubav svijeta, Život Kristov, Isplati se živjeti itd.

Glavna odlika Sheena kao pisca jest neposrednost, prirodnost, lakoća. Stil mu je neusiljen, čitak, ugodan i lagan. Voli antiteze, kontraste i paradokse. Obilno se služi igrom riječi. Svoje teze potkrepljuje argumentima iz filozofije, povijesti, prirodnih znanosti. Svoja izlaganja poređuje i osvjetljava momentima iz života, te im tako daje toplinu, blizinu i živopisnost. Često je duhovit, katkada ironičan.

Dakako da se nađe i nedostataka. Uopće nejednaka je vrijednost njegovoga inače ogromnog opusa, između djela i djela, pa i unutar iste knjige. Često se osjeća preopsežnost, razvučenost, ponavljanje. Pojedina mjesta razvodnjena. Katkada obrađuje stvari, koje imaju sa temom vrlo malo veze, koje tu ne spadaju, ili stvari opće poznate. Pokoja stranica nedotjerana, pojedine tirade neuspjele, neke usporedbe nisu sretno izabrane, gotovo banalne, barem za naš evropski mentalitet. Gdjekada u čemu pretjera. Negdje razvijanje ideje nije dovoljno izrađeno, nejasno, sa nelogičnim skokom u drugu ideju. Pa se stiče dojam brzine i površnosti pisanja, te konačne nedotjeranosti.

Uza sve to, ovi povremeni i mjestimični nedostaci ne umanjuju mnogo veliku vrijednost cjelokupnog njegovog stvaranja, te će Sheen ostati kao pisac doista velik i sadržajno i stilski, neprolazne vrijednosti, svjetskog kalibra. Zato njegova djela dostižu fantastični tiraž od pola milijuna primjeraka. Njegove se knjige naprosto grabe. Njegova djela prevode na sve jezike. Sheena čitaju vjernici i nevjernici, svećenici i laici. Svaka njegova nova publikacija označena je kao »best seller«.

Ukratko — Sheen se predstavlja kao kompletna, uravnotežena, ispravno orjentirana i bogato iznijansirana književna ličnost, suvremeni intelektualac par excellence. On je danas možda najjači i najplodniji duhovni pisac.

Da se uvjerimo o tom — posegnimo za njegovim djelima.

Izgladnjelo čovječanstvo

OPASNOST OD GLADI

Novi argumenat, koji iznose pristalice planiranja porođaja zvuči veoma uvjerljivo: zato, jer se sredstva prehrane tako nerazmjerno dijele, planiranje je jedino i neposredno da se izbjegne gladi u svijetu općenito; a u pojedinim zemljama zato, jer se ove bore sa oskudicom proizvodnih izvora, a obiluju novim priraštajem.

Znade se da Indijac poprečno troši samo 1.700 kalorija na dan, dok normalnom čovjeku treba za pristojan život oko 2.500 kalorija. U Egiptu nije dolazilo na dan za pojedinog stanovnika ni 12 grama životinjskog proteina — mesa, mlijeka, jaja, sira, ribe itd. — a u isto vrijeme svaki Francuz potroši ih poprečno 46, a Amerikanac 61!

Nije li dokazano, da se ljudski rod od 1957. godine hranio slabije negoli prije trideset godina? F.A.O. je napravila anketu u 70 zemalja, i došla do ovog rezultata: da bi se mogle nahraniti ove zemlje, svjetska produkcija bi poslije rata morala narasti za 23% u žitaricama, za 34% u masnoći, za 80% u suhom sočivu, za 136% u voću i povrću, i za 100% u mlijeku. Drugim riječima, kad bi se to htjelo izreći ekonomskim mogućnostima nerazvijenih zemalja, onda bi na pr. Indija morala povećati svoju produkciju mesa za 305%, voća i povrća za 330% itd.

JEDINI LIJEK

Zbog toga, nije li već sazrelo vrijeme da se intervenira i napravi stop ovoj katastrofalnoj plodnosti, prije negoli bude kasno?

Ako čovječanstvo ne želi zagnjuriti u anarhiju gladi i rata, skrajnje je vrijeme poučiti sve narode ili barem one najplodnije i manje razvijene, na planiranje porođaja modernim tehničkim sredstvima. Jer ne smije se naivno čekati da će se oni služiti apsolutnom kontinencijom.

Kao što se vidi, argumentiranje je odlučno! Prijeti neposredna prenapučenost svijeta. Treba raditi brzo i uspješno. Samo planiranje porođaja — sa svim svojim modernim sredstvima — može zadovoljiti uvjete, i može riješiti te krvave probleme.

PRVI ODGOVOR

Nitko toliko ne pripovijeda o propasti, o prenapučenosti, koliko se to pripovijeda na Zapadu, a nikome manje ne prijeti opasnost od toga nego njemu. Pače obratno: da čovjek ne bude prorok, ako bude propao anglosaksonski i skandinavski živalj, ako bude propao bijeli čovjek propast će od — starosti i neplodnosti.

Ima li smisla u zemljama, koje obiluju starcima i životnom neplodnošću širiti ovakve glasine o propasti zbog vitalnosti?

U Francuskoj je bilo 1850. godine na 100 mladih 28 staraca, a 1940. bilo je 52!

U Švedskoj god. 1850. je bilo na 100 mladih 18 staraca, a 1940. — 42!

U Engleskoj 16 naprama 35, dok u USA 9 naprama 20!

U New Yorku broj porođaja u siromašnim četvrtima četiri puta nadvisuje broj rođenih u aristokratskim četvrtima. U Pittsburgu i u Berlinu za tri puta. U Londonu i Beču za dva i po puta.

U istom New Yorku u bogatoj Fifth Avenue jedna komisija je našla u 45 palača samo 17 djece, a Bertillon je izračunao da skoro 445 Francuza na visokim položajima imaju zajedno 575 djece. To znači samo 1,3 na svaki brak.

Ima li smisla ovakve teorije gurati među bijelce, bilo u Evropi, Americi, ili na kojem drugom kraju svijeta, među one, kojima je najveći nacionalni problem čuvati svoju vitalnu snagu? A danas imade čitavih naroda i rasnih grupa u takovom položaju. Buncaju danas o prenapučenosti zemlje, a sami su zapečaćene grobnice — izvana okrečene i ukrašene, a iznutra pune smrti, ne od gladi, nego od — pretiline!

BILIJUNI ZA SUZBIJANJE

Ekonomista J. Oser (Must men starve?) godine 1956. pokušao je izračunati veličinu troškova uloženih za vrijeme zadnja dva rata, i izraziti ih u američkim dolarima.

On donosi, među ostalim ove brojke: Njemačka 333,2 milijardi dolara, Francuska 104,3, Japan 123,4, Engleska 247,1, Rusija 379,3, a Amerika 735,2 milijardi dolara.

On nabraja i ostale države, i konačni broj potrošenih dolara za vojničke troškove od 1914. — 1945. iznosi, prema njemu 2.207,3 milijardi!

Ovim izdacima treba dodati i ratnu štetu. Isti pisac je i nju pokušao izraziti u milijardama dolara. I tu je narasla ogromna svota od 344 milijardi dolara.

U svemu dakle, između 1914. i 1945. godine upropastilo se na ratne strahote, i u ratnim strahotama, do 2.551,4 milijardi dolara.

A zar je ičiji glad za kruhom bio uzrok Prvog ili Drugog svjetskog rata? Povele su ih zemlje, vodili su ih narodi, glavni teret su snosili oni dijelovi čovječanstva, koji su bili najdalje od gladi, a ne ona 1,7 milijarda iz nerazvijenih zemalja. Proždrljivost onoga, koji ima, da ugrabi još više, to je uzrok tih ratova, a ne glad siromaha za najnužniju egzistenciju. Nije u pitanju ništa drugo, nego čovjeka učiniti čovjekom po dekalogu, i ne će se bacati onda ovoliko bogatstvo izvora u čelik i olovo! Lako bi se prehranilo i 10 milijardi ljudi, kad bi ljudi bili ljudi...

TAJNA SKLADIŠTA

Priroda, dobrotom blage Božje Providnosti krije u svom krilu tolika tajna i neotkrivena skladišta i energije i hrane, da je sve pitanje samo investicija, organiziranje, sloga i pregnuće.

Da Malthus danas živi, i da ugleda naša sredstva proizvodnje i prerade, što ih on nije mogao ni zamisliti, sigurno bi gledao sa većim povjerenjem u budućnost čovječanstva i u darežljivost dobroga Oca, u koga je On vjerovao i kome se molio, a koji nam je svima u prirodi rasprostro bogati stol.

Godine 1954. održana je konferencija u Rimu, kojoj je prisustvovalo oko 500 delegata iz 70 zemalja. Na njoj je obrađeno pitanje: ima li dosta hrane? Prema izvještaju F.A.O., svjetske organizacije za poljoprivredu i prehranu već drugu godinu po redu, proizvodnja hrane odvija se u svijetu brže, nego što raste pučanstvo. Onda je konstatirano i ovo: današnje društvo suviše je pocijepano, u njemu vladaju odviše velike suprotnosti, pa se zbog toga troše velike svote novaca i sredstava na stvari, koje jedno harmonično društvo ne bi trebalo.

Kad bi se na pr. sredstva za naoružanje upotrijebila za naučne svrhe, onda bi mnogi ovi problemi bili već riješeni. A vjesnik nepredvidivih mogućnosti je i činjenica, da su učenjaci uspjeli na umjetni način reproducirati proces, koji se odvija u biljkama, tako zvanu fotosintezu, a upravo taj proces pruža neograničene mogućnosti za umjetnu proizvodnju hrane.

U današnje doba, kada gotovo svi stručnjaci predviđaju, da će se svjetska nalazišta metala posve istrošiti već za nekoliko desetaka godina, a svi ostali pronađeni ili još nepronađeni rudnici, najkasnije za dvjesta godina — otkriva se novi neiscrpivi rudnik metala — more. Učenjaci su izračunali, da svaka kubična milja morske vode sadrži oko 100 milijuna tone obične soli, 1,800.000 tona kalija, 4 milijuna tona magnezija i sedam tona čistog urana. Nije daleko vrijeme, da će nove metode rafiniranja morske vode, primjenom atomske ili sunčane energije, početi iscrpljivati i ove bajoslovne rudnike budućnosti...

PROTIVNI UČINAK

Poznati francuski stručnjak za natalitet A. Sauvy veli ovo: »Planiranje porođaja dovodi do rezultata obrnutog od onoga, koji se traži, jer proširenje sredstava za birth control zahvaća samo razvijenije zemlje i narode, to znači najčešće one, čija djeca imaju najviše mogućnosti primiti brigu za potreban odgoj«.

Slučaj je Indije veoma poučan. Radeći najzauzetije među seoskim žiteljstvom, liga Planiranja porođaja postizava mršave rezultate. Nedavni zahvat izvršen je u malom selu Badlapur, države Bombay, a kakvih ima 500 hiljada u Indiji, svako sa približno 3.000 stanovnika, sa 45 kasta i četiri vjere, pokazao je doduše da žiteljstvo nije ostalo neosjetljivo na tu kampanju. Među muževima 28%, a među ženama 38% izjavili su, da više ne će htjeti imati djece, ali samo 25,8% muževa i 40% žena odlučili su se na planiranje porođaja u modernom smislu riječi.

Međutim, ako i predpostavimo, da će se uz veliki trošak moći otvoriti 2.000 klinika za birth control u 2.000 sela, kakav će to neposredni rezultat imati na oko 500.000 ostalih sela? Hoće li se na taj način doći do rješenja?

Praktično proširenje birth controla u jednom nerazvijenom narodu samo povećava diferecijaciju između plodnosti gradova i sela. Razvijenija elita u gradovima uistinu prihvaća neomalthuzijanski nazor i reducira svoje potomstvo, premda bi bilo u interesu nacije, baš da ga ona povećava. Seoske pak mase, naprotiv, ili ostaju indiferentne na život gradova i nastavljaju se povećavati, ili se počinju zanimati za sudbinu velikih naseobina, te konačno tamo odilaze. One onda sačinjavaju oko gradova te »pojase«, u kojima je plodnost velika, a da se kulturno niveau ništa ne podiže.

Na svaki način, time se problem ne rješava, jer su sredstva modernoga planiranja porođaja mučna, skupa i nesigurna. Ona traže higijenske uvjete, kojih često i često nema. Najlakše rješenje širokih masa ostaje i poslije toga — »laissez faire«, ili — pobačaj, a često i posvemašnja sterilizacija. To je jedino ispravno tumačenje ne samo vala pobačaja u svijetu i naročito u Japanu, nego ujedno i silnoga porasta sterilizacije u toj zemlji. Priznatih slučajeva bilo je 45.000, a po sudu vjerodostojnih stručnjaka, mora biti i četiri puta više.

MJESTO ZAKLJUČKA

Mjesto zaključka ćemo iznijeti misli, koje navodi o. Léstapis, a izrekao ih je jedan veliki državnik pred nekoliko godina: »Naša zemlja će postati toliko jača, koliko pučanstvo bude brojnije. Buržujske ideologije su adoptirale ljudožderske teorije, među kojima je i teorija o prenapučenosti. Oni nastoje pronaći načina kojim bi smanjili natalitet, smanjili porast pučanstva. Kod nas, je problem sasvim drugačiji. Kada bi sadašnjim milijunima našeg naroda dodali još toliko milijuna, to bi bilo malo«.

Papinske nakane apostolata molitve

ZA MJESEC SVIBANJ 1961.

Opća : Da bi se uz pomoć Duha Svetoga uklonio vjerski indiferentizam.

Misijska : Da bi se redovno promicala vjerska priprava svjetovnjaka za apostolat u misijama.

ZA MJESEC LIPANJ 1961.

Opća : Da bi se štovanje Presv. Srca Isusova širilo prema duhu Crkve (u duhu Crkve, u, prema crkvenom duhu) i pomoću sredstava, koja odgovaraju današnjim ljudima.

Misijska : Da bi u misijskim školama katolički učitelji uzgajali čestite kršćane.

●

IZ UREDNIKOVE BILJEŽNICE

Molimo pisca članka »SHEEN — MODERNI DUHOVNI PISAC«, da se javi Uredništvu Vjesnika.

KATOLICI U ENGLESKOJ. U 1959. godini povećale su se za 10% konverzije odraslih prema 1958. g.
God. 1958. bilo je 14.363 konverzija, a u 1959. g. 15.794. Tako se isto podigao i postotak krštenja male djece od 112.133 na 117.233. Povećao se i broj zvanja i sagrađenih crkava. — Danas ima katolika u Engleskoj oko 5 milijuna, a to je desetina svih građana Engleske i Walesa.

PROF. DR WILHELM KOPPERS S.V.D. umro je 23. I o. g. Koppers je bio u cijelom svijetu glasoviti i priznati učenjak. Bio je učenik i baštinik znanstvene baštine etnologa P. W. Schmidt-a. Uređivao je godinama poznati časopis ‚Anthropos'. Rođen je 1886. svećenik 1911. postigao doktorski gradus 1917; godine 1929. habilitizirao se za profesora na bečkoj univerzi. Izdao je oko 200 publikacija.

UMRO JE O. VINCENT dominikanac, jedan od osnivača Biblijske škole u Jeruzalemu uz o. Lagrange. Uz ostale radove, kojih je veliki broj, ističe se i njegova geografija Palestine.

CRNAC — SVETAC. Prvi Amerikanac — crnac bit će uskoro podignut na čast oltara. To je bl. Martin de Forres, dominikanac.

»Nitko ne može reći: biti svet, to nije za mene. Zar je to nemoguće? Bog to od nas traži. On hoće da budemo sveti radi Njegove slave i radi našeg zadovoljstva. Haec est voluntas Dei, sanctificatio vestra (1 Sol 4, 3). Bog se ne šali s nama. Kad je Isus rekao: Budite savršeni, on je znao, što je od nas tražio. On ne zahtjeva ništa, što je iznad naših sila, dakako, ako se oslanjamo na Njegovu milost«.

Don Marmion

NAPUČENOST U SVIJETU. Računa se, da našu zemlju nastanjuje 2,9 milijardi stanovnika. Kina ima 670 milijuna, Indija 415 milijuna, SSSR 210, USA 176, Japan 91, Indonezija 86, Pakistan 85, Brazil 61 milijun. Prema dosadašnjem porastu podvostručit će se stanovništvo zemlje za 55 godina. Oko polovine 21. vijeka naš bi globus bio nastanjen sa 10 milijardi stanovnika.
U kojem smjeru napreduje katolicizam u svijetu? To si pitanje mora postaviti svaki katolik.

●

U SVIJETU SE MNOGO SPOMINJE i slavi 70 godišnjica socijalne enciklike Leona XIII »Rerum novarum«.

●

»NOVI ZAVJET« na esperantu. Od siječnja izlazi prijevod Novoga Zavjeta na esperanto kao prilog časopisa »Espres Katolika«. Kroz nekoliko godina radilo je niz teologa na prijevodu pod vodstvom P.H.G. Wannemakersa S.J. (Den Haag).

Bogoslovi u Đakovu izdali su drugu knjigu konferencija C. Marmiona pod naslovom: **KRIST ŽIVOT DUŠE.**

Knjiga sadrži opći pregled ekonomije Božjih planova, kojih se drži Bog Otac, Sin i Duh Sveti, da bi nas učinio dionicima božanskog života.

Od istog pisca ima na zalihi ranije izašlo izdanje: KRIST IDEAL SVEĆENIKA.

Narudžbe primaju: Bogoslovi — Đakovo.

●

Istarsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda — Pazin (Istra) izdalo je nedavno knjigu: Mons Božo Milanović: **»Istra u osvitu narodnog preporoda«**, u kojoj je svestrano obrađen život hrvatskog naroda u Istri od 1797. do 1861. god., kad se je stvarao temelj za hrvatski narodni preporod u Istri. Knjizi običnog formata sa 312 stranica priložena je karta Istre. Cijena je 400 dinara.

Kod istog društva može se naručiti također **čitava filozofija** od istog auktora, obrađena posljednjih godina po najnovijim i najboljim auktorima. Imade u svemu 8 svezaka velikog formata sa ukupno 700 stranica.

Ovih dana razmnoženo je II. izdanje **»Povijesti filozofije i socijalne filozofije«**, u kojoj je obrađena također najnovija filozofija 20 stoljeća. Stoji 300 dinara.

Logika i noetika (kritika) u jednom svesku stoji 200 dinara, a ostali djelovi (**eksperimentalna psihologija, metafizička psihologija, kozmologija, etika, ontologija i teodiceja**) stoje svaki po 150 dinara. Svi svesci zajedno 1.400 dinara. Mogu se naručiti i samo pojedini svesci.

●

MISALI — antikvarijat. Rkt. Ž. U. u Kosovskoj Mitrovici, Zelengora7, može odstupiti 3 misala: Pustet 1886, 35x26 cm, Dessain 1908, 28x21 cm, Polyglotta Vaticana 1929, 31x24 cm, odlično sačuvani, jedino kanonski listovi malo istrošeni, svi u crvenu kožu uvezani, vatikanski sa najnovijim ulošcima. Cijena 3, 3, 5 hiljada plus poštarina.

●

Nadbiskupski ordinarijat Zadar izdaje slijedeće knjige: René Courtois: »UČENJACI GOVORE O BOGU« i Dr Alexis: »MOLITVA — MEDITACIJA«. Obadvije knjige toplo preporučamo svećenicima, a prvu posebno.

●